

УДК 615.82.796.011.3

Руденко Р.Є.

ДИСЦИПЛІНА "МАСАЖ" У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ З ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ТА СПОРТУ

Проаналізовано питання щодо вивчення дисципліни "Масаж" у процесі формування знань фахівців з фізичного виховання та спорту вищих навчальних закладів фізкультурної освіти. Представлено форми проведення практичних занять з масажу.

Ключові слова: навчальна дисципліна "Масаж", фахівець з фізичного виховання та спорту, практичні заняття.

Постановка проблеми. Освітня сфера в Україні зорієнтована на всебічний розвиток особистості, що є найбільшою цінністю суспільства. Якісна професійна підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту сприятиме формуванню здорового способу життя, зміцненню позицій України на міжнародній арені [5]. Державна регламентація діяльності освітніх установ (ліцензування, атестація і державна акредитація) вимагає постійного впровадження у навчальний процес інноваційних технологій, доповнення та удосконалення навчальних програм [2,4]. Залучення студентів до вирішення актуальних проблем суспільного життя, зв'язок нової інформації з раніше набутими знаннями потребує ефективної співпраці та взаємодії між науково-педагогічним колективом і студентами. Вдосконалення змісту, методів і форм викладання у вищих навчальних закладах освіти, доповнення концептуальних ідей завжди є актуальними.

Зв'язок теми з важливими науковими та практичними планами. Дослідження виконувалося згідно пріоритетного тематичного напрямку 5. "Науки про життя, нові технології профілактики та лікування найпоширеніших захворювань" на період до 2015 року, затвердженого Кабінетом Міністрів України (постанова від 7 вересня 2011 р. № 942, м. Київ), пріоритетного тематичного напрямку "Цільові дослідження з питань гармонізації системи "людина-світ" та створення новітніх технологій покращення якості життя", наукових досліджень та розробок пріоритетного тематичного напрямку на 2012-2015 роки Львівського державного університету фізичної культури (Схвалено вченою радою, протокол № 7 від 06.03.12р.).

Аналіз останніх публікацій і досліджень. Інтенсивне оновлення соціально-економічної, науково-технічної сфер та духовного життя суспільства на початку XXI століття обумовлює високі вимоги до рівня знань бакалаврів, спеціалістів, магістрів. Професійну підготовку майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту проаналізовано у наукових працях Г.М. Арзютова, О.М. Вацеби, Е.С. Вільчковського, М.С. Герчика, О.Ц. Демінського, В.І. Завацького, О.С. Куца, В.М. Платонова, Б.М. Шияна, Ю.М. Шкрєбтія. Систематизовано аналіз підготовки фахівців фізичного виховання та спорту в зарубіжній школі. Зокрема, Б.Л. Вульфсон, Н.Б. Бомова, М.Є. Кутепов розглядали питання забезпечення навчального процесу та взаємозв'язок навчальних дисциплін. Досліджували питання організації навчально-виховного процесу у вищих навчальних закладах фізичної культури та спорту О.В. Петунін, В.В. Приходько, Є.Н. Приступа. Предметом наукового дослідження Л.П. Сущенко було визначення теоретико-методологічних засад професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту у вищих навчальних закладах у контексті особистісно орієнтованої парадигми освіти. Професійна підготовка спеціалістів фізичної реабілітації була предметом наукових досліджень Т.В. Бойчук. Педагогічні особливості навчання фахівців з фізичної реабілітації для роботи зі спортсменами були висвітлені у публікаціях Ю.О. Лянного, М.Я. Романишина. Безпека професійної діяльності фізичних реабілітологів розглядалися у наукових публікаціях О. Владімірової. Вивчення масажу передбачено навчальним планом вищих навчальних закладів фізичного виховання і спорту. Сучасні погляди на розвиток спорту, освітніх технологій вимагають удосконалення методів викладання, забезпечення навчальних дисциплін сучасною україномовною літературою [3]. Велике значення набув масаж як засіб фізичної досконалості спортсмена, скорішого досягнення ним спортивної форми й тривалішого її збереження, а також ефективного відновлення фізичної працездатності [1, 3]. Як самостійна галузь знань і практичної діяльності (І.М. Саркізов-Серазіні, 1936) масаж сформувався і продовжує розвиватися на основі досягнень у розробці питань оздоровчого, спортивного й лікувального масажу. Глибокі та всебічні наукові дослідження сприяли розкриттю механізмів фізіологічної дії масажу, розробці окремих його методик. Це велика заслуга провідних фахівців галузі масажу – А.А. Бірюкова, В.І. Васічкіна,

А.Ф. Вербова, М.А. Єршомушкіна, К.Б. Петрова, М.М. Погосьяна, В.Н. Фокіна. Вагомими науковими дослідженнями сьогодення є надбання українських учених Т.В. Бойчук, Л.О. Вакуленка, Г.В. Прилуцької, Л.І. Гриневича, П.Б. Єфіменка, Н. Лисака, Д.О. Підкопай, Р.Є. Руденко, М.В. Степашка, Л.В. Сухостата. Аналіз наукової літератури з проблеми професійної підготовки фахівців з фізичного виховання та спорту засвідчив, що суттєві зміни у системі політичних і суспільних відносин в Україні, зумовлюють об'єктивні тенденції до удосконалення та розбудови вищої освіти.

Мета дослідження. Обґрунтувати доцільність вивчення дисципліни "Масаж" у професійній підготовці фахівців з фізичного виховання та спорту.

Завдання дослідження. Проаналізувати стан вивчення дисципліни "Масаж" у вищих навчальних закладах фізичного виховання та спорту. Визначити роль навчальної дисципліни "Масаж" у професійній підготовці фахівців з фізичного виховання та спорту.

Виклад основного матеріалу дослідження. У вищих закладах освіти фізкультурного профілю поряд з викладачами фізичного виховання, тренерами з обраного виду спорту, готують фахівців з фізкультурно-оздоровчої роботи, з фізичної реабілітації, викладачів з основ безпеки життєдіяльності, валеології; спеціалістів з поєднаними спеціалізаціями: вихователь дошкільного закладу – методист з фізичного виховання, вчитель початкових класів – вчитель фізичного виховання, вчитель валеології [4]. Кваліфікація спеціаліста з фізичної реабілітації дає можливість випускникам працювати на відповідних посадах у поліклініках, військових шпиталях, диспансерах, центрах реабілітації, санаторіях, будинках відпочинку, групах здоров'я, фізкультурно-оздоровчих центрах, у закладах освіти та підготовки олімпійського резерву.

Професійна підготовка майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту включає три взаємопов'язані складові: професійну – спрямовану на підготовку майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту до опанування професійними знаннями, виконання професійних функцій, володіння видами професійної діяльності в контексті особистісно орієнтованої парадигми освіти; особистісну – спрямовану на підготовку майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту до професійного самовизначення, професійної самореалізації та професійної самоактуалізації упродовж життя; технологічну – спрямовану на формування її організаційно-методичних умов [5]. Фізичне виховання, спортивне тренування, фізкультурно-оздоровча робота – це процес, передусім, соціально-педагогічний, що і визначає провідну роль у ньому педагога і тренера. У зв'язку з цим, ефективність педагогічного процесу залежить від використання засобів і методів відповідно до стану здоров'я, функціональних можливостей, фізичної підготовки, індивідуальних особливостей студентів. Період навчання у вищому навчальному закладі освіти – це підготовка до трудової діяльності, яка у найближчому майбутньому повинна стати для людини основним джерелом існування та засобом особистісної самореалізації.

Всі предмети навчальної програми у вищих навчальних закладах освіти фізкультурного профілю тісно пов'язані між собою. Вивчення масажу має свої корні та традиції [1, 3]. Дисципліна "Масаж", згідно навчальної програми, планується після засвоєння базових дисциплін таких як: анатомія, фізіологія, біомеханіка, біохімія, основи медичних знань, спортивна медицина, лікувальна фізкультура тощо. Ефективність застосування масажу була доведена у працях багатьох дослідників і спеціалістів у галузі спортивної медицини і спорту (В.И. Васичкин, 1998, 2001; В.И. Дубровский, 2000; П.Б. Єфіменко, 2007). Вивчення навчального матеріалу поетапно (базовим та спеціальним) був запропонований у працях П.Б. Єфіменка (2001, 2007). Питання оптимізації навчального процесу з дисципліни "Масаж" стали предметом наукового аналізу Р.Є. Руденка (2003, 2009, 2011). Зокрема, специфіка викладання масажу залежно від напрямку спеціальності (фізичне виховання, спорт (за видами), хореографія, валеологія, фізична реабілітація), з урахуванням освітньо-кваліфікаційного рівня, особливостей перебігу навчального процесу, проходження педагогічної та тренерської практики, вивчення методик оздоровчого (гігієнічного), спортивного масажу (масаж для спортсменів-інвалідів). Методика впровадження інноваційних технологій під час проведення занять з масажу була висвітлена у публікації П.Б. Єфіменка, О.П. Канішевої (2009). Актуальною проблемою на сьогодні є удосконалення викладання дисципліни "Масаж", що покращить професійну підготовку фахівців з фізичного виховання та спорту.

Найдоступнішим медико-біологічним засобом оздоровлення, відновлення працездатності у процесі занять фізичними вправами є оздоровчий й спортивний масаж. Усе це зробило масаж невід'ємною частиною спортивного тренування, оздоровлення організму в цілому. Масаж є найважливішим засобом фізичного виховання, який набуває дедалі більшого значення як у масовому фізкультурному русі, так і у спорті найвищих досягнень. Він є ефективним методом підвищення працездатності після тренувальних навантажень, а також засобом відновлення порушених функцій організму. Під час вивчення дисципліни "Масаж" вирішуються методичні, пізнавальні, практичні завдання, що доповнює обсяг знань, необхідних фахівцеві з фізичного виховання та спорту. Тому доцільно навчати майбутніх фахівців галузі фізичного виховання та спорту теоретичних основ і практичних навичок проведення оздоровчого й спортивного масажу. Вибір шляхів підвищення ефективності учбового процесу залежить від умов, за яких він відбувається, рівня активності студентів під час проведення лекцій й практичних

занять, включення студентів у науково-пізнавальну діяльність та багатьох інших факторів. Це є одним з основних завдань педагога у процесі викладання дисципліни "Масаж". Серед заходів підвищення ефективності навчального процесу найбільш поширеними та дієвими є вдосконалення комунікативних відносин викладача та студента, правильної організації самостійної роботи студентів, дотримання студентами вимог до проведення практичних занять, оптимального вибору методів навчання. Під час проведення занять з масажу провідна роль належить інтерактивному навчанню, застосуванню технічних засобів та технологій електронного навчання тощо. Невід'ємною частиною процесу інтенсифікації навчання з теорії і практики масажу є перенесення теоретичних основ дисципліни на практику, надання можливості студентам перевірити засвоєну теорію в дії, зокрема, під час проходження педагогічної та тренерської практики. Це допоможе ефективно підготувати студентів до майбутньої професійної діяльності. Під час проведення практичних занять з масажу застосовують рольову гру. Ціль даної гри – сформувати певні навички й уміння студентів проведення масажної процедури відповідно до мети й завдань. Соціальна значимість рольової гри полягає у тому, що в процесі вирішення певних завдань активізуються не тільки знання, але й розвиваються колективні форми спілкування. У підготовці рольової гри можна виділити наступні етапи: вибір теми й визначення вихідної ситуації. Темою гри може бути будь-який розділ навчального курсу. Бажаним є те, щоб навчальний матеріал мав практичний вихід на професійну діяльність. Побудова гри відбувається з оглядом однієї ситуації. Наступним кроком є вміння викладача визначити ігрові якості учасників рольової гри. Для проведення практичних занять з масажу використовуються дидактичні методи. Необхідно дотримуватися методичних вимог до проведення практичних занять з масажу: рольова гра повинна бути логічним продовженням і завершенням конкретної теоретичної теми, практичним доповненням вивчення дисципліни в цілому; максимальна наближеність до реальних професійних умов; створення атмосфери пошуку й невимушеності; ретельна підготовка учбово-методичної документації; чітко сформульовані завдання, умови й правила рольової гри; наявність умов для проведення практичних занять. Рольова гра з дисципліни "Масаж" супроводжується високою мотивацією, емоційною насиченістю процесу навчання, підготовкою до професійної діяльності. Практичні заняття формують знання й уміння, студенти вчать застосовувати свої практичні навички при різних ситуаційних завданнях, аналізують допущені помилки. Навчальна дисципліна "Масаж" є невід'ємною складовою у професійній підготовці фахівців з фізичного виховання та спорту.

Висновки. Вивчення дисципліни "Масаж" у вищих навчальних закладах фізичного виховання та спорту ґрунтується на організації навчального процесу на науковій основі, оптимізації змісту навчального матеріалу. У професійній підготовці фахівців з фізичного виховання та спорту масаж застосовують у комплексі із оздоровчими засобами, та на всіх етапах тренувального процесу.

У подальших дослідженнях із зазначеної проблеми можна провести анкетування і проаналізувати ставлення студентів вищих навчальних закладів фізичного виховання та спорту до вивчення дисципліни "Масаж" та побажання щодо удосконалення методики викладання цієї навчальної дисципліни.

Використані джерела

1. Сфіменко П.Б. Техніка та методика масажу: навч. посіб. / П.Б.Сфіменко. – Х. : ОВС, 2007. – 215 с.
2. Мартиненко В. В. Безперервна підготовка фахівців фізичного виховання і спорту / В.В. Мартиненко // Наукові праці: Серія : Педагогіка –2009. – Вип. 99, т. 112. – С. 111 – 115.
3. Руденко Р. Є. Масаж: навч. посіб. / Романна Руденко. – Л. : Сплайн, 2013. – 304 с.
4. Сливка Є. До проблеми розвитку професійної компетентності вчителів фізичної культури / Євгенія Сливка // Молода спортивна наука України. : зб. наук. пр. з галузі фіз. виховання, спорту і здоров'я людини : за заг. ред. Євгена Приступи – 2011. – Вип. 15, т. 4 – С. 145 – 148.
5. Сущенко Л. П. Теоретико-методологічні засади професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту у вищих навчальних закладах : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / Сущенко Людмила Петрівна. – К., 2003. – 662 с.

Rudenko R.E.

DISCIPLINE "MASSAGE" DURING THE PROCESS OF FUTURE P.E. AND SPORTS PROFESSIONALS EDUCATION

Analysis of the issues regarding the study of the "massage" discipline during the process of future P.E. and sports professionals education in P.E. oriented universities.

Key words: *the discipline of "massage", an expert on P.E. and sports, workshops.*

Стаття надійшла до редакції 10.09.2013 р.